

Зачем было конфликтовать?

Греки известны своей великой мудростью, которую они привнесли в наш мир. Еврейский народ с незапамятных времен также превозносил интеллект и стремление к просвещению. Почему тогда мы не смогли ужиться друг с другом?

Еврейское озарение

Знакомство с учением Ребе

ХАНУКА

Берешит

לעילוי נשמת אמנו וזקנתנו
האשה החשובה מצויינת במדותיה
בעלת מסירות נפש
מרת דבורה ע"ה גרינברג
בת הרה"ח ר' אהרון מענדל

נפטרה אור ליום ג' - כ"א מנחם אב תשפ"ג

В память о нашей маме и бабушке

Дворе Гринберг

Дочери раввина Аарона Мендела Хазана

*Она жертвовала собой ради еврейства
Покинула этот мир 21 Менахем-Ава 5783*

For sponsorship opportunities, email info@jewishinsights.org

Published and Copyright 2024 by

Shluchim Office International

816 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

718.221.0500

5785 - 2024

Founded in 2008 in memory of Rabbi Gabi and Rivky Holtzberg OB"М
Shluchim of the Rebbe to Mumbai India

А. Праздник интеллекта

Ребе

Ханука - это Праздник света

«Что такое Ханука?» - спрашивает Талмуд. Другими словами, в чем главная составляющая ханукального чуда, благодаря которой был установлен этот праздник? Талмуд отвечает, что Ханука была установлена в память «о единственном найденном сосуде с маслом с печатью первосвященника, которого хватило бы для разжигания только на один день, но чудесным образом благодаря ему зажигали восемь дней».

Поскольку Ханука установлена в память о чуде с маслом, урок, который мы извлекаем из этого праздника, также должен быть связан с ханукальными свечами.

Что такое свечи?

Свет - производное свечи - не создает ничего нового; он просто озаряет собой и проясняет то, что уже существует. Он дает нам возможность увидеть и определить, опасны ли предметы вокруг нас или полезны. Является ли зияющая дыра дверью, ведущей на простор, или ямой, ведущей в самые сердце преисподней? Белое это или черное? И так далее.

מאי חנוכה", "על איזה נס קבעוה", והיינו¹ שהשאלה היא מהו עיקר הנס שבגללו קבעו חנוכה - מבואר בגמרא, שחנוכה נקבע על זה ש"מצאו פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים".

וכיון שחנוכה נקבע על נס השמן, מובן, שההוראה שלמדים מחנוכה על כל המצוות צריכה להיות מנרות חנוכה.

ויש לבאר תחלה מהו ענין הנר:

דובר כמה פעמים² שענין האור - פעולת הנר - אינו פועל דבר חדש שלא היה עד עתה, אלא רק מאיר ומורה מה שישנו כבר - שיוכלו לראות ולבחון מהות הדבר שנמצא בסמיכות אליו, אם זה דבר שצריך להזהר ממנו או דבר שצריך להיות להוט אחריו; אם זוהי דלת שמוליכה אל המרחב, או שזהו בור שיכולים ליפול בו לשאול תחתית; אם זה שחור או לבן, וכיוצא בזה.

(1) ראה גם "רשימות" חוברת קכה ע' 10. לקו"ש ח"י ע' 143. חכ"ה ע' 237.
(2) ראה גם ת"מ הנ"א ע' 414. ועוד.

Свет олицетворяет мудрость

Как это связано с войной греков против евреев?

На более глубоком уровне свет олицетворяет собой мудрость, потому что он просвещает человека. Как говорит стих: «Глупец ходит во тьме», в то время как «Глаза мудреца на голове его», то есть он имеет способность ясно видеть и правильно оценивать, чего следует избегать («отстранись от зла») и что следует принимать («совершай добро»).

וביאור שייכות ענין זה למלחמת
היוונים עם בני ישראל:

נוסף על ענין האור כפשוטו, ישנו
עוד ענין של אור - ענין השכל,
שמאיר לאדם, שהרי "הכסיל בחושך
הולך", ואילו "חכם עיניו בראשו"³,
שרואה כל דבר לאשורו - ממה צריך
להזהר, "סור מרע", ובמה להשתדל -
"עשה טוב".

Б. Фундаментальное отличие

Ребе

Почему два этих народа воевали?

Греки были богаты интеллектуально. Они хорошо известны в истории (как упоминается и в хасидских трудах) тем, что активно занимались науками. Евреи также были высокообразованным народом, постоянно стремящимся к мудрости, как говорит стих: «Ибо она мудрость ваша и разумение ваше пред глазами народов».

Учитывая это - то, что оба народа, евреи и греки, высоко ценили мудрость, - почему они дошли до полномасштабной войны?

והנה, ענין השכל מצינו הן אצל היוונים, כידוע בדברי ימי עולם של הזמנים ההם (והובא גם בחסידות⁴) שהיוונים עסקו בלהט בעניני חכמה ושכל, והן אצל בני ישראל, שגם הם עוסקים בלהט בעניני חכמה ושכל, כמו שכתוב⁵ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

ולכאורה, כיון ששניהם - הן היוונים והן בני ישראל להבדיל - היו להוטים אחר עניני שכל, מדוע היתה ביניהם מלחמה, לא רק בענינים פרטיים, אלא גם בנוגע לעצם מציאותם, ועד להיפך החיים!?

Различия между Торой и мудростью

Мидраш делает следующее утверждение: «Если кто-то скажет тебе, что есть мудрость среди народов - верь ему. Если скажет, что есть Тора среди народов - не верь ему». Как объясняется в хасидизме, название имеет большое значение; многому могут нас научить различия между названиями «Мудрость» и «Тора».

ויובן על פי מה שכתוב במדרש "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים תאמין יש תורה בגויים אל תאמין"⁵ - שהחילוק ביניהם מובן מהשמות שבהם נקראים (כמבואר בשער היחוד והאמונה⁶ שהשם מורה על תוכנו של הדבר הנקרא בשם זה) - "חכמה" או "תורה":

(25) איכ"ר פ"ב, יג.
(6) איכ"ר פ"ב, יג.

(4) ראה תו"א פרשתנו מא, א. ד"ה מאי הנוכה בסה"מ אידיש הנ"ל. ועוד.
(5) ואתחנן ד, 1.

Мудрость относится чисто к интеллектуальному. Мудрость - это способность оценивать любой предмет, но она не обязывает человека применять выводы на практике. Вы можете знать, что что-то хорошо и желательно, или что что-то зло и отвратительно, но оно может не иметь ничего общего с вашим выбором. Вы можете даже избрать поведение, идущее вразрез вашим убеждениям.

Тора означает «наставление». Тора не только озаряет нашу жизнь, даруя возможность отличить хорошее от плохого, она также влияет на жизненный выбор, заставляя вести себя согласно интеллектуальным выводам.

Эти два различия существуют и в рамках самой Торы: можно изучать ее просто для интеллектуального удовольствия, или можно изучать ее потому, что это мудрость Б-га. И в последнем случае Тора станет «эликсиром жизни» - она повлияет на поведение человека таким образом, чтобы оно соответствовало Торе и ее заповедям. Если же человек подходит к Торе лишь как к простому интеллектуальному упражнению, она становится антиподом «эликсира жизни». Наши мудрецы сказали, что если человек не произносит благословение перед изучением Торы «Благословен Ты... дающий Тору», т.е. когда мы забываем о Дающем Тору, это приносит разрушение миру в самом буквальном смысле и ведет еврейский народ в материальное изгнание.

“חכמה” - הוא ענין השכל כשלעצמו, שאכן מאיר שיוכלו לראות ולהבחין מהות הדבר, אבל אינו מחייב את ההנהגה בפועל; הוא יודע אמנם שדבר זה טוב ורצוי, ודבר זה רע ובלתי רצוי, אבל אין זה קשור עם דרכו בחיים, כך, שיכול להתנהג ולעשות גם היפך המובן בשכל.

אבל “תורה” - היא מלשון הוראה,⁷ היינו, שלא זו בלבד שנעשה אצלו מואר לראות מה טוב ומה רע, אלא שמשפיע ופועל על דרכו בחיים, שהנהגתו בפועל תהיה באופן המתאים להמובן בשכלו.

להעיר, שנוסף על כללות החילוק בין חכמה לתורה, הנה בתורה גופא יכולה להיות הגישה ללימוד התורה באופן שזוהי חכמה עריבה, או באופן שזוהי תורתו של הקב“ה, “תורתך”, ועל זה אמרו⁸ “זכה נעשית לו סם חיים”, ואז נעשית גם הנהגתו בפועל על פי התורה והמצוות, מה שאין כן כשלומד סתם חכמה עריבה, הרי זה באופן ש“לא זכה נעשית לו כו”⁹ (היפך סם חיים), וכמאמר רבותינו ז”ל¹⁰ שכאשר אין מברכין בתורה תחילה, והיינו, ששוכחים על “נותן התורה”¹¹, אזי נעשה מעמד ומצב ש“אבדה הארץ”¹² - חורבן הארץ בגשמיות, ובני ישראל יוצאים לגלות בגשמיות ובחומריות.

(7) פ”א.
(8) ראה רד”ק תהלים יט, ת. ג”א ר”פ בראשית (בשם הרד”ק). זח”ג נג, ב.
(9) יזמא עב, ב.
(10) נדרים פא, א. וש”נ. וראה ר”ן שם.
(11) נוסח ברכת התורה.
(12) ירמיו’ ט, יא.

ПЕРВОИСТОЧНИК 1 Ирмия, 9:11

Кто тот человек, который настолько мудр, чтобы понять это? И кто тот, к которому говорили уста Г-спода, чтобы он мог возвестить это? Почему земля опустошена и иссохла, как пустыня, по которой никто не проходит? И сказал Г-сподь: «Это потому, что они оставили Тору Мою, которую Я дал им, и не слушали гласа Моего, и не поступали согласно ей».

מִי־הָאִישׁ הַחֲכָם וְיָבִין אֶת־זֹאת, וְאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי־ה' אֵלָיו וַיְגִדֶה. עַל־מָה אֶבְדָּה הָאָרֶץ, נִצְתָה כַּמְדָּבָר מִבְּלִי עֵבֶר. וַיֹּאמֶר ה': עַל־עֲזֹבְכֶם אֶת־תּוֹרַתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֵיהֶם, וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וְלֹא־הִלְכוּ בָּהּ.

ПЕРВОИСТОЧНИК 2 Талмуд, трактат Недарим, 81a

Рав Йеуда сказал от имени Рава: **Что означает стих:** «Кто тот человек, который настолько мудр, чтобы понять это? Почему земля опустошена и иссохла, как пустыня, по которой никто не проходит?»

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מַאי דְּכִתְיִב (ירמיהו ט, יא) מִי הָאִישׁ הַחֲכָם וְיָבִין אֶת זֹאת?

Этот вопрос задавали мудрецам и пророкам, но они не смогли его разрешить.

דִּבֶּר זֶה נִשְׁאַל לְחַכְמִים וְלְנְבִיאִים וְלֹא פִּרְשׁוּהוּ

Вопрос оставался неразрешенным до тех пор, пока сам Б-г не ответил на него: «И сказал Г-сподь: “Это потому, что они оставили Тору Мою, которую Я дал им, и не слушали гласа Моего, и не поступали согласно ей». На первый взгляд, «не слушали гласа Моего» тождественно «не поступали согласно ей».

עַד שֶׁפִּרְשׁוּ הַקַּב"ה בְּעֶצְמוֹ דְּכִתְיִב (ירמיהו ט, יב) וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזֹבְכֶם אֶת תּוֹרַתִי וּגו'.

Говорил рав Йеуда, говорил Рав: выражение «не поступали согласно ей» означает, что **они не произносили предварительно благословение за Тору.**

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מַאי דְּכִתְיִב (ירמיהו ט, יא) מִי הָאִישׁ הַחֲכָם וְיָבִין אֶת זֹאת? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב שְׂאִין מְבָרְכִין בְּתוֹרָה.

ПЕРВОИСТОЧНИК 3 Байт хадаш, Орах хаим, 47

Это вызывает вопрос: почему им было назначено столь суровое наказание за, казалось бы, незначительное нарушение — не произнесение благословения за изучение Торы?

Очевидно, реальный замысел Б-га заключается в том, что мы изучали Тору, чтобы объединить наши души с сущностью, духовностью и святостью Источника Торы; Б-г отдал нам Тору в вечный дар, чтобы наши души и наши тела — 248 органов и 365 сухожилий — сопрягались с 248 заповедями и 365 запретами.

Но в тот момент они преступили это положение. Они изучали Тору ради своих меркантильных целей — чтобы понять принципы, на которых построена коммерция или продемонстрировать свою гениальность. Они не намеревались прильнуть к святости и духовности Торы и привнести Б-жественное в этот мир.

יש לתמוה מאד, למה יצא כזאת מלפניו, להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו בתורה תחלה, שהוא לכאורה עבירה קלה?

ונראה דכוננתו יתברך מעולם היתה, שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא תשכח מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה...

אבל עתה שעברו על חוק זה, שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ...

ПЕРВОИСТОЧНИК 4 Рамбам, Законы освящения нового месяца, гл. 17

Обоснование всех этих вычислений и причины, по которым это число складывается, почему производятся вычитания, как познаются все эти аспекты, и доказательства каждого из принципов являются предметом исследования астрономии и геометрии, по которым греки написали множество книг, и они в настоящее время находятся в руках мудрецов.

וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים מנין זה ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר, היא חכמת התקופות והגימטריות שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשו ביד החכמים.

Но тексты, написанные мудрецами
Израиля в эпоху пророков из колена
Иссахара, до нас не дошли.

אַבְל הַסְּפָרִים שֶׁחָבְרוּ חֲכָמֵי
יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ בִּימֵי הַנְּבִיאִים
מִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר, לֹא הִגִּיעוּ אֵלֵינוּ.

Тем не менее, поскольку все эти
вещи, упомянутые ранее, могут быть
доказаны однозначным образом,
не оставляя места для сомнений,
личность автора, будь он еврейским
пророком или инородцем, не имеет
значения. Ведь всякий предмет, чья
суть была раскрыта и истинность
установлена однозначным образом, -
мы не полагаемся на личный авторитет
такого человека, который их изрек
или научил, как и на представленные
им доказательства и причины.

וּמֵאַחַר שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים,
בְּרֵאיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם, שְׂאִין בָּהֶם
דְּפִי, וְאִי אֶפְשֶׁר לְאָדָם לְהַרְהֵר
אֶחָרֵיהֶם, אִין חוֹשְׁשִׁין לְמַחְבֵּר,
בֵּין שֶׁחָבְרוּ אוֹתָם נְבִיאִים, בֵּין
שֶׁחָבְרוּ אוֹתָם הָאָמוֹת. שֶׁכָּל דְּבָר
שֶׁנִּתְגַּלָּה טַעְמוֹ וְנוֹדְעָה אֱמֻתּוֹ
בְּרֵאיוֹת שְׂאִין בָּהֶם דְּפִי, אָנוּ
סוֹמְכִין עַל זֶה הָאִישׁ שֶׁאָמְרוּ אוֹ
שֶׁלְמָדוֹ, עַל הָרֵאָיָה שֶׁנִּתְגַּלְתָּה
וְהַטַּעַם שֶׁנוֹדַע.

Ребе

Учение истины (Тора) утверждает, что
другие народы обладают мудростью, в
той мере, в которой к этой мудрости
следует обращаться в определенных
вопросах — например, в медицине.
Тора признает экспертность
нееврейского врача; Тора также
признает астрономию — Маймонид
пишет, что некоторые из расчетов
для еврейского календаря были взяты
из нееврейских источников (в то же
время он указывает, что сама мудрость
неевреев берет начало в Торе).

תורת אמת אומרת שאצל גויים יש
חכמה ושכל, ועד שבכמה ענינים צריך
לשאול אצלם, כמו בנוגע לחכמת
הרפואה, שעל פי תורה יש לרופא
הגוי ידיעה בעניני רפואה; וכן בנוגע
לחכמת התכונה, כמו שכתב הרמב"ם
בהלכות קידוש החודש¹³ שיש עניני
חשבונות שנלקחו מחכמי הגויים
(אלא שמשמעות דברי הרמב"ם
שחכמת הגויים גופא מקורה בתורה).

Урок Аристотеля

Учение истины (Тора) утверждает, что
другие народы обладают мудростью, в
той мере, в которой к этой мудрости
следует обращаться в определенных
вопросах — например, в медицине.
Тора признает экспертность
нееврейского врача; Тора также

תורת אמת אומרת שאצל גויים יש
חכמה ושכל, ועד שבכמה ענינים צריך
לשאול אצלם, כמו בנוגע לחכמת
הרפואה, שעל פי תורה יש לרופא
הגוי ידיעה בעניני רפואה; וכן בנוגע
לחכמת התכונה, כמו שכתב הרמב"ם
בהלכות קידוש החודש¹³ שיש עניני

признает астрономию — Маймонид пишет, что некоторые из расчетов для еврейского календаря были взяты из нееврейских источников (в то же время он указывает, что сама мудрость неевреев берет начало в Торе).

Тем не менее, знания и мудрость не оказали должного влияния на их поведение. Несмотря на осознание различий между хорошими и плохими, они могли вести себя противоположным образом, поскольку их знания не были связаны с их поведением. Могло быть и так, что «они были умными во зло». Т.е., даже когда Тора признает, что они умны, они используют свой интеллект, чтобы совершать зло. Отсутствие интеллекта не хорошая вещь, но что еще хуже, так это использовать его во зло!

Известна история об Аристотеле, одном из величайших греческих философов, которого в еврейских источниках часто называют просто хахамом — мудрецом, и Маймонид неоднократно превозносит его мудрость. Однажды его поймали на безнравственном поступке, и когда спросили: «Как мог такой мудрец, учитель стольких учеников, совершить такой отвратительный поступок?», тот ответил: «Сейчас я не Аристотель». Во время обогащения знаниями, он Аристотель, но когда дело доходит до реальных людей реальных действий, он уже не Аристотель — потому что его мудрость изначально не была связана с его поведением.

חשבונות שנלקחו מחכמי הגויים (אלא שמשמעות דברי הרמב"ם שחכמת הגויים גופא מקורה בתורה).

אבל אף על פי כן, הידיעה והחכמה שלהם אינה פועלת על הנהגתם בפועל, ומבלי הבט על כך שיוודעים ורואים מה טוב ומה רע, יכולים להתנהג באופן הפכי, כיון שהחכמה אינה קשורה עם מעשה בפועל. ועד שיכולה להיות מציאות ש"חכמים" המה להרע¹⁴, והיינו, שאף על פי שנקראים בתורת אמת בשם "חכמים", מנצלים את חכמתם להנהגה הפכית: "להרע". - העדר השכל הוא גם מצב בלתי רצוי, אבל גרוע יותר כשמנצלים את השכל "להרע"!

וכידוע הסיפור¹⁵ אודות אריסטו שהיה מגדולי חכמי יון, - ועד שעליו קאי התואר "חכם" סתם שמופיע בספרי חכמי ישראל שבימי הביניים¹⁶, וגם הרמב"ם משבח ביותר גודל חכמתו, כפי שמצינו בכמה מאגרותיו¹⁷ - שפעם תפסו אותו במעשה בלתי רצוי, וכאשר שאלו אותו: היתכן שחכם גדול כמוך שהעמיד תלמידים רבים, יעשה דבר מאוס כזה - השיב: "עכשיו אינני אריסטו"!!! ... בשעה שעוסק בחכמה - אזי הוא "אריסטו", אבל כשבא למעשה בפועל - אינו "אריסטו", כיון שחכמתו אינה קשורה עם המעשה שתחייב שהנהגתו בפועל תהיה בהתאם לחכמתו.

(16) ראה גם תו"מ הל"ח ע' 255.
(17) ראה שו"ת שלו פאר הדור סוסקמ"ג.

(13) ספ"י.
(15) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 135. וש"נ.

Аналогично, другой известный греческий философ по имени Сократ (которого цитируется в Хавот Яир: «... друг, но истина дороже»), как известно, жил разгульной жизнью, особенно в том, что касается его супружеской жизни (и это было обычным в его поведении, в отличие от Аристотеля, которого поймали всего один раз; Сократа даже не спрашивали о таких вещах), потому что его мудрость не оказывала влияния на его поведение.

Однако у еврейского народа есть Тора, наставление. Стремление к интеллекту, который проливает свет на добро и зло, обязывает вести себя соответственно.

וכן מצינו אצל עוד אחד מהגדולים שבהם בענין החכמה - שנקרא בשם סוקראטס (שאודותיו מביא החוות יאיר¹⁸ את הפתגם "אהוב כו' רק האמת אהוב יותר"), שסדר החיים שלו היה באופן פראי, ובפרט בנוגע לחיי האישות היתה הנהגתו שלא באופן המתאים (ואצלו היה זה דבר הרגיל (לא כמו אריסטו, שתפסו אותו פעם), ועד שאפילו לא שאלו אותו על זה) - כיון שחכמתו לא פעלה על הנהגתו בפועל.

מה שאין כן אצל בני ישראל יש "תורה", והיינו, שאור השכל שמאיר לו שיוכל לראות מה טוב ומה לא טוב, מחייב שהנהגתו בפועל תהיה באופן המתאים לחכמה.

ПЕРВОИСТОЧНИК 5 Талмуд, трактат Моэд катан, 17a

Так говорил рабби Йоханан: «Каков смысл стиха: «Ибо уста священника сохраняют знание, и Тору будут искать из уст его, ибо ангел Г-спода воинств» (Малахи, 2:7)? Этот стих учит: если учитель подобен ангелу [малаху] Г-споду, то ищите Торы из уст его, а если нет, то не ищите Торы из уст его.

כָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵהוּ שְׁפָתַיב (מלאכי ב, ז) "כִּי שְׁפָתַי כֶּהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּי הוּא?" אִם דוֹמָה הָרַב לְמַלְאָךְ ה', יִבְקְשׁוּ תוֹרָה מִפִּי. וְאִם לֹא, אַל יִבְקְשׁוּ תוֹרָה מִפִּי.

Г. Дикие мифы

Ребе

Что первично, а что вторично?

Откуда такие различия? Если и греки, и евреи ценят просвещение, почему они отличаются друг от друга?

В еврейском подходе действие является главной целью. Приоритет - действовать согласно предписаниям Торы. И именно поэтому мы учимся - чтобы знать, какие вещи принимать, а каких избегать. Стремление к знаниям - это лишь средство для достижения цели, которое должно применяться в нашей жизни на практике.

Поэтому еврей не может использовать мудрость для совершения зла, ведь мы исходим из предпосылки, что человек должен вести себя в соответствии с предписаниями Торы и что интеллект нужен лишь для того, чтобы служить различению добра и зла. Такую мудрость невозможно обратить во зло, поскольку вся ее цель исключительно в том, чтобы повлиять на поведение в лучшую сторону.

וסיבת החילוק - דלכאורה, כיון שאצל שניהם, הן אצל היוונים והן אצל בני ישראל, להבדיל, ישנו ענין השכל, מדוע חלוקים הם זה מזה? - היא באופן הגישה לענין החכמה:

הגישה של בני ישראל היא - מתוך ידיעה שהעיקר הוא המעשה בפועל¹⁹, שלכל לראש צריך להיות ההנהגה בפועל על פי התורה והמצוות, ובשביל זה הוא הלימוד - לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, כך, שכל מציאות השכל הוא בבחינת "משרת" בלבד, "רקחות וטבחות"²⁰, לענין המעשה בפועל.

ולכן לא יכול להיות אצל בני ישראל הענין ד"חכמים המה להרע", דכיון שהיסוד הראשון אצלם הוא שצריך להתנהג בפועל על פי הוראת התורה, וכל מציאות השכל אינו אלא "משרת" בלבד, לידע מה טוב ומה לא טוב, כדי שיתנהג בפועל באופן כזה - לא יתכן שתוצאת החכמה תהיה "להרע", שהרי כל החכמה היא רק כדי לידע איך צריכה להיות ההנהגה בפועל.

(19) ראה אבות פ"א מ"ז.

(20) ראה שמואל-א ח, ג. וראה גם ת"מ ח"ו ע' 324. וש"נ.

Это не относится к греческой мудрости. Там главную ценность представляет сам интеллект. Поэтому, когда дело доходит до личного поведения, человек может оставаться эгоистичным и необузданным, ослепленным своими страстями и полностью погруженным в погоню за удовольствиями. Даже если такой человек пожелает следовать своим умозаключениям, его желания могут одолеть его; на них не произведут впечатление логические аргументы, а возможно и сам разум будет служить противоположной цели.

Почему у них много богов

Такой подход проистекает из другой проблемы. Тот факт, что для евреев самым важным является конечное действие, происходит не из умозаключения, но из повеления Б-га, Которого мы признаем превосходящим все другие существования. Как Его обычно называют на идиш, дер Ойберштер, Тот, Кто Наверху - Он превосходит все и вся. Если мы объявим интеллект величайшим из всех сотворенного, Б-г все равно останется выше его. Весь мир - Б-г выше его. Вся вселенная и все, что она содержит - Б-г все равно выше. Согласно такому взгляду, действия являются основой нашего подхода просто потому, что Б-г определил это так. С этой основой мы можем

מה שאין כן אצל היוונים - היסוד הוא החכמה והשכל כשלעצמו, ובאופן שזהו ענין לעצמו, ולכן, כשבא להנהגה בפועל, הנה כיון ש"אדם קרוב אצל עצמו"²¹, ו"עיר פרא אדם יולד"²², נעשה "משוחד" מתאוותיו, ועושה ככל העולה על רוחו, ועד שאפילו אם רוצה להתנהג על פי השכל, הרי התאוות הם בתוקף יותר, ואינו מתפעל כלל מהחכמה והשכל, ועד שמנצל את שכלו להנהגה ההפכית - "חכמים המה להרע".

וענין זה גופא בא בגלל נקודה נוספת: הסיבה לכך שאצל בני ישראל היסוד הוא שמוכרחת להיות ההנהגה בפועל כדבעי היא - לא בגלל חיוב השכל, אלא בגלל שכך צוה הקב"ה, והרי הוא יודע ומכיר בכך שהקב"ה הוא למעלה מכל העינים, וכפי שנקרא בפי כל (הן גדולים, והן נשים ותינוקות): "דער אויבערשטער" (באידיש: העליון), כך, שאיזה ענין שנתפוס - הרי הוא למעלה ממנו. ולדוגמא: כאשר נתפוס את ענין השכל - הרי הקב"ה הוא למעלה מזה; כל העולם כולו - הקב"ה הוא למעלה מזה; כל העולמות כולם עם כל הפרטים ופרטי פרטים - הרי הוא למעלה מהם. וכיון שהקב"ה אומר שהעיקר שתהי' ההנהגה בפועל כדבעי, הרי זהו היסוד; ולאחרי זה יכולים לגשת ללימוד החכמה, כדי לדעת מה צריך לעשות ומה לא צריך

(21) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

(22) איוב יא, יב.

продолжать стремиться к знаниям и отделять хорошее от плохого (и эта основа должна влиять на все обучение - включая светские занятия - следовать тому же пути).

Этим отличаются представители других народов. У них тоже есть представление о Б-ге, но это не первооснова и не главный элемент, а результат и следствие их собственных желаний. Поэтому они придерживались многобожия; поскольку есть много желаний и стремлений, божества тоже были многочисленны и разнообразны. Именно поэтому их боги замечены в воровстве, разврате и преступлениях, как рассказывается в их мифах (которые еврею запрещено изучать); их боги являются порождением их собственных желаний и поэтому в точности отражают эти желания.

Реальный смысл войны

Такой была война между греками и евреями:

Греки определенно ценили интеллект, но это вступало в прямое противоречие с еврейским подходом к мудрости. Греки ценили мудрость как самоцель, которая не была связана с определенным образом поведения. На практическом уровне человек был волен вести себя как считал нужным, не принимая во внимание других. Если другой

לעשות (ועד שגישה זו פועלת שגם לימודו בחכמות חיצוניות יה' באופן כזה).

מה שאין כן גוים - יש גם אצלם ענין של אלקות, אבל אין זה היסוד וההתחלה, אלא בתור תוצאה ומסובב מהתאוות ורצונות שלהם. ולכן יש אצלם אלקים רבים, דכיון שיש להם כמה תאוות ורצונות, הנה גם האלקות (שבא בתור מסובב מהתאוות ורצונות שלהם) הוא באופן של ריבוי. ולכן מצינו שגם בנוגע להאלקות שלהם מתארים הם ענינים של גניבה וגזילה ועריות וכו', כידועי מה שכתוב בספריהם (ש"צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל כו"ו) - דכיון שהאלקות שלהם הוא באופן של מסובב מתאוותיהם, לכן מתארים בו את תאוותיהם.

ולכן היתה מלחמה בין היוונים לבני ישראל:

אף על פי שגם היוונים היו להוטים אחר ענין השכל - הרי זה היפך החכמה של בני ישראל, כיון שהגישה של היוונים היא שהיסוד הוא החכמה והשכל, ובאופן שזהו ענין בפני עצמו שאינו שייך להנהגה בפועל, ובנוגע למעשה בפועל הרי הוא מתנהג כרצונו, מבלי להתחשב כלל במציאותו של הזולת, וכאשר מציאות הזולת מפריעה לו, הרי הוא

21 יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.
22 איוב יא, יב.

человек мешал ему, ничто не останавливало его от избавления от помехи, даже если нужно было прибегнуть к убийству, не дай Б-г. Это было основой идеологической войны и очень физической войны греков против евреев.

В этом чудо Хануки: хасмонеи победили греков, одержали победу и нашли один сосуд с маслом с печатью первосвященника, которым можно было зажечь менору. Это было не просто любое масло (мудрость, которая не обязательно коррелируется с человеческими действиями) - но масло с печатью первосвященника, которое символизирует стремление к мудрости, освященное улучшением человеческого поведения.

В этом смысл Торы: она не только «освещает помещение», чтобы показать нам, что является дверью, а что ямой; она влияет на нас, чтобы мы вели себя согласно нашим умозаключениям и превращали препятствие во что-то продуктивное.

שולל ומבטל אותה, ועד שמוכן לבטלה מכל וכל, באופן של היפך החיים, רח"ל. ולכן היתה מלחמה בין היוונים ובין בני ישראל להבדיל, ועד למלחמה כפשוטה.

וזהו ענין נס חנוכה - "שגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום", ואז "מצאו .. פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול... והדליקו ממנו כו" - לא רק אור סתם שאינו שייך להנהגה בפועל, אלא אור שמורה לאדם כיצד להתנהג, ופועל עליו שיתנהג כן בפועל - שזהו החידוש בכך ש"הי' מונח בחותמו של כהן גדול", כפי שיתבאר לקמן (במאמר).

וכאמור שזהו כללות ענין התורה - שלא זו בלבד שמאירה לאדם שיוכל לראות מהי "דלת" ומהו "בור", אלא פועלת שהנהגתו בפועל תהיה כפי חיוב השכל, ועד שפועל שגם הענין שהי' תחילה בור ותקלה, יתהפך להיות ענין של תקנה.

משיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה, ה'תשל"א. רשימת השומעים בלתי מוגה תורת מנחם, חלק ס"ג עמוד 9